

Rettet ryggen til

WWW.KJÆRRINGRÅD.INFO

- Hvem skal definere hvordan vi viderefører kulturarven?
- Nettverket skal gi kompetanse og relasjonsbygging.
- Nettverket ble etablert i mai, 2008 og nå er nesten 50 kvinner medlemmer. Nettverket
- «Kjærringråd» har temakvelder, fagekursjoner, lokale prosjekter og nettverkspost. Gjennom å delta knytter du

- viktige kontakter for inspirasjon, samarbeid og utvikling!
- Gjennom artikkelserien vil Oppland Arbeiderblad presentere lokale kvinner som har bidratt til både stedsutvikling og bevaring gjennom sitt bygningsvern.

Adresse:
Kjærringråd
Kvinnovasjon, Landsbyen nærings-
hage
Jevnakerveien 3, 2870 Dokka
Tlf. 61 11 83 33
E-post: post@kjærringraad.info

FERDIG: Else Rønnevig foran Bjørkheimstølen.

KINNHOLT: For barnebarna var det gamle stølshuset i Valdres en perfekt kulisse når bestemor Else Rønnevig fortalte eventyr og sagn. Så gjorde hun det gamle huset til en arena for kurs i antikvarisk restaurering.

Inger Christine Årstad

Else Rønnevigs første møte med Bjørkheimstølen fikk hun på en utflukt til stølsområdet Kinnholt i Valdres høsten 2004. Plutselig fanget blikket en grå salrygga liten bygning inne i et bjørkekratt.

– Aldri hadde jeg sett noe så vakkert i sin elendighet. Der og da ble jeg hodestups forelsket i stedet, forteller Rønnevig. Og forelskelsen var ikke et lite blaff. Den varte ved og Else forteller at den er like sterk den dag i dag. Huset og kulturvernarbeideren fra Lillesand var rett og slett som skapt for hverandre.

Seterdrift

Bjørkheimstølen med sel er fra 1800-tallet. Men den har ikke gjort nytten sin som sæter siden sist på 1960-tallet.

– Jeg er temmelig sikker på at setrene på indre Østlandet vil få sin renessanse om 10–20 år, sier Else Rønnevig på klingende lillesandsdialekt. Hun tror samfunnet vil måtte gå tilbake til mer ressursvnlige metoder, at det enkle livet uten lys og lydforurens-

ninger en verdi i seg selv. Og hun har stor respekt for de som driver setrene.

– De gjør det ikke av lønnsomhet, men av kjærlighet, sier hun. I mellomtida er hyttedrift av stølshusene en mulighet. Og det var nettopp som et hytteprosjekt Rønnevig så muligheten for selet, som i høst ble snørklippet av selveste Riksantikvaren.

Kurs

– Send meg en mail, jeg skal bare sette på aggregatet for å få strøm til datamaskina. Med mobilt bredbånd lokket Else Rønnevig og Valdres Folkemuseum håndverksentusiaster fra hele Norge opp til Bjørkheimstølen for å få «rettet ryggen» til den gamle stølsbygningen. Kursene hadde titler som: *Lær tradisjonell oppsetting av gjerde og grind, Muring av grunnmur (tørrmur), Maling og fargevalg, Restaurering av glass og dører, Sanking av mose, Restaurering av laftekasse, Takteking med never og torv, Takteking med liten stølsskifer og villskifer, Restaurering ildsted og pipe.*

Men aller først måtte tømmer, stein, mose, never, skifer, leire, jord og treverk plukkes helt ned. På 1000 meters høyde var prosjektet sårbart for snø. Huset måtte under tak igjen de fire månedene det garantert ville være snøfritt.

15 uker på reinsdyrskinn

Else kjøpte inn mat og koordinerte museum, kommune og kursdeltakere gjennom de 15 ukene hun sov på reinsdyrskinn i lavvoen som hun satte opp på stølen. Før den endelige finansieringa fra kulturminnefondet og Verdiskapingsprogrammet hadde hun fått avslag, men hun søkte på nytt, og

denne gangen gikk det i orden. Denne gangen med museet som søker. Målet var å skape en modell som kunne overføres til andre eiere av sel som ikke er i drift og som trenger restaurering. Dette forsto bygningsvernbyråkratene. Men alt som overskred budsjettet måtte Rønnevig ta på sin kappe. Budsjettet på en million ble bare symbolsk overskredet. Åpningen av Bjørkheimstølen huset ca. 75 entusiaster.

– Jeg har aldri i mitt 30-årige arbeid med vern av kulturminner i Norge blitt så god ivaretatt som i Vestre Slidre kommune og Oppland fylkeskommune, forteller Else.

MJØLKEBUA: Vannkjelen fra bedehuset på Lillesand er nå fast inventar i kjøkkene som tidligere huset mjølkebua.

FOTO: INGER CHRISTINE ÅRSTAD

Litteratur

Else Rønnevigs genuine interesse for å ta vare på det gamle rundt oss har resultert i boktitler som:

- Bakerovnen: Verne, bygge, bruke* – Sprossa, 2010
- Fint brød: Kultur, oppskrifter og inspirasjon* – Samlaget, 2005
- Gamle hus: Vern, valg og muligheter* – Aschehoug, 2004
- Bakaromnen: Trend og tradisjon* – Samlaget, 2001
- Mat og hus: Kulturhistorisk kokebok* – Bonytt forlag, 1995 (Sammen med Trond Moi)
- Rehab-katalogen: Gode råd til deg som skal vedlikeholde, rehabilitere eller restaurere gamle hus* – Sprossa forlag, 1990. Tre hefter i mappe
- Boka *Gamle hus – inspirasjon og mange gode råd* slippes 4. juni 2012. Vårt lokale prosjekt *Kjærringråd* omtales i denne boka.

Kilde: no.wikipedia.org/

Bjørkheimstølen

FOTO: INGER CHRISTINE ÅRSTAD

FØR RESTAURERING: Bjørkheimstølen før restaureringsprosjektet.

FOTO: ELSE RØNNEVIG

MERKING: Alle bygningsdeler ble merket.

FOTO: ELSE RØNNEVIG

TØRRMUR: Selet står på en lav natursteinsmur, et godt eksempel på gjenbruk av lokal stein.

GJENBRUK: Gamle panelbord var spart fra andre hus ble brukt i taket. Else ville ikke male dette taket.

DØRSMYKKE: Døra ble røntgenfotografert hos en veterinær. Nå står døra som et smykke – slik den var når huset ble bygd.

fakta

- **Else Rønnevig** (72) fra Lillesand er kulturvernarbeider. Hun fikk tilnavnet «Sprossa» da hun rundt 1980 engasjerte seg for å bevare og restaurere originale vinduer i gamle hus.
- Hun er utdannet ved Statens lærerskole i Forming, Oslo 1957–59. Hun har vært hjemmeverende formingskunstner, kommunepolitisk aktiv, vært fylkesleder og hovedstyremedlem i Fortidsminneforeningen og medlem av Statens Kulturminneråd.
- Siden 1985 har hun drevet eget firma med rådgivning innen kulturvern og bygningsmiljø.
- Staten har fra 2003 utnevnt Rønnevig til statsstipendiat som en støtte til hennes uavhengige og frie virksomhet for kultur, samfunn og vitenskap.
- Hun har også mottatt Lillesand kommunes kulturpris, Urnesmedaljen fra Fortidsminneforeningen, Aust-

Agder fylkeskulturstipend og Bonytts veteranhuspris.

- I 2011 fikk hun Sørlandets litteraturpris for boka *Bakerovnen: Verne, bygge bruke*, som hun ga ut på eget forlag.

Eles «kjerringråd»

- Kopiering er et dilemma. Hvor mye ska bevares, hvor mye kan vi forandre. For å løse problemstillingen tenker Else: Hva ville de gjort for 100 år siden? Svaret var gjenbruk/ reparasjon.
- Restaurer de gamle løsningene slik at de enkelt kan snus tilbake til de opprinnelige. I melkebua på Bjørkheimstølen har Rønnevig modernisert og lagt panel og gulv. Men hvis bua skal brukes igjen om 50 år kan gulvet fjernes slik at jordgulvet igjen får sin avkjølede funksjon.
- Bruk profesjonelle når du skal lage søknaden til kulturminnefondet. Spør i kommunen din.

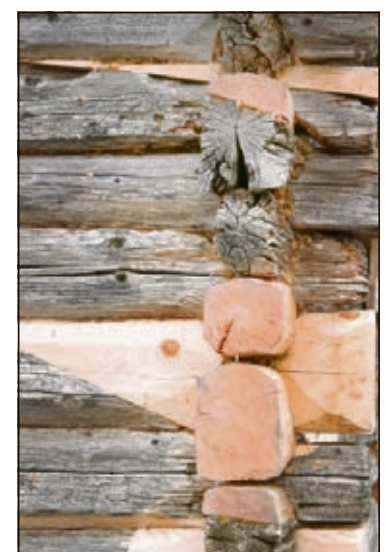

FOTO: INGER CHRISTINE ÅRSTAD

Verdiskapingsprogrammet for kulturminner

KINNHOLT: Bjørkheimstølen er en del av riksantikvarens Verdiskapingsprogram Valdres bruker lokale natur- og kulturverdier i sin merkevarebygging. Kunnskap knytta til både materiell og muntlig videreført kulturarv skal bidra til verdiskaping.

Siden 2006 har flere regioner rundt i landet vært piloter for Verdiskapingsprogrammet for kulturminner. I Oppland har Valdres og Nord-Gudbrandsdalen vært oppstartsområder. Hensikten har vært å bidra til at kulturminner og kulturmiljø blir tatt i bruk i utviklinga av lokalsamfunn og næringsliv.

INNFELLING: Løsningen på ødelagte tømmervegger er utstrakt bruk av innfelling.